

ZWART BROOD EN SOLDAATJE SPELEN

DE TWEEDE WERELDOORLOG
DOOR DE OGEN VAN DE KINDEREN VAN TOEN

ERFGOEDCEL

CO₇

ZWART BROOD EN SOLDAATJE SPELEN

DE TWEDE WERELDOORLOG
DOOR DE OGEN VAN DE KINDEREN VAN TOEN

ERFGOEDCEL

HEUVELLAND | IEPER | LANGEMARK-POELKAPELLE | MESEN
POPERINGE | VLETEREN | ZONNEBEKE

Beste lezer

Het landschap van de Zuidelijke Westhoek is getekend en hertekend door de oorlogen die er uitgevochten werden. Ook de Tweede Wereldoorlog liet haar sporen na. Zowel in het landschap als in de verhalen van de getuigen zien en horen we de littekens van de tweede wereldbrand.

Heemkring Aan de Schreve startte met de registratie van getuigenissen over de meidagen 1940 te Poperinge. Samen met en ondersteund door Erfgoedcel CO7 groeide het project uit tot een regionaal verhaal. En dankzij de inzet van vrijwilligers, lokale historici en medewerkers van de archieven werd het een succesverhaal. Het enthousiasme van de vele getuigen was overweldigend, net als hun verhalen en de stiltes die er op volgden.

De Tweede Wereldoorlog in woord en beeld. Op de dvd zie je gezichtsuitdrukkingen die in tekst niet te vatten zijn. De verschillende historische locaties komen er dankzij deskundige uitleg tot hun recht. In de publicatie lees je het verhaal van de oorlog en hoe dit zich vertaalde in de Zuidelijke Westhoek. De verschillende getuigenissen illustreren kleurrijk het verhaal en geven de lezer de kans om de geschiedenis van verschillende kanten te bekijken.

Dankzij dit project krijgt de Tweede Wereldoorlog in de Zuidelijke Westhoek niet één, maar vele gezichten. De herdenking van de oorlog en de gevolgen daarvan is vandaag meer dan ooit relevant. Het is belangrijk stil te staan bij de consequenties van internationale conflicten op een mensenleven. Het is vandaag meer dan ooit belangrijk te herinneren.

Bekijk zeker de activiteitenkalender op tweedewereldoorlog.wordpress.com en bezoek de mobiele tentoonstelling of ga mee op wandel- en fietstocht. Op de website vind je nog meer markante verhalen en beelden. Wij wensen u veel kijk-, luister- en leesplezier.

WIELAND DE MEYER
VOORZITTER CO7

FRANS MASSON, KATELIJN POISSONNIER, MARLEEN SOETE,
INGRID VANDEPITTE, LOES VANDROMME, JEF VERSCHOORE
BESTUURSLEDEN CO7 EN SCHEPENEN VAN CULTUUR EN/OF ERFGOED

VRAGEN DURVEN STELLEN

Over de kansen en gevaren van mondelijke geschiedenis

—
PIETER SERRIEN

Historicus en specialist mondelinge geschiedenis
www.pieterserrien.be

—
Kinderen poseren voor een woonhuis in Proven. 1940 - 1942.

Deze publicatie is grotendeels gebaseerd op een interviewproject. En dat is goed. 63 getuigen werden geïnterviewd door een twintigtal vrijwilligers. Ze vertelden over *den oorlog*. Die is voor hen al een tijdje niet meer die van '14-'18, zelfs hier in de Westhoek.

Toch toont net de Eerste Wereldoorlog aan waarom interviews een grote meerwaarde zijn voor historisch onderzoek. Bizar genoeg door de opvallende afwezigheid van mondelinge getuigenissen. Een belangrijk deel van de herinneringen aan wat er honderd jaar geleden in onze streken gebeurde, is verstild. Duizenden mensen die de loopgraven en bezetting beleefden, hebben hun verhaal nooit kunnen vertellen.

Een gemiste kans. De getuigen van de Tweede Wereldoorlog worden vandaag vaker aan het woord gelaten. We horen zelfs een overvloed aan verhalen wanneer we onze oudere streekgenoten bezoeken. De oproep die CO₇ en Heemkring Aan de Schreve lanceerden, kreeg in korte tijd maar liefst 144 reacties. Het was om praktische redenen zelfs niet mogelijk om alle kandidaten te interviewen.

'Ik was erbij', verzekerde Roger Froyman (°1922, Langemark), 'dat is ook iets, hè!' Er heerst enige trots onder de getuigen. Het vertellen kan zelfs een therapeutische werking hebben, helend zijn, of herinneringen activeren en geheugenproblemen counteren. Een mondelinge geschiedenisproject is dus meer dan enkel verhalen verzamelen. Bovendien dragen we een verantwoordelijkheid tegenover de getuigen om nu hun verhalen door te vertellen.

Daarin schuilt ook het grootste gevaar: interviews zijn door en door subjectieve bronnen, jarenlang geboetseerd tot bevatbare en opgekuiste oorlogsanekdotes, aangevuld met wat de getuigen later 'van horen zeggen' hebben.

‘Naar het schijnt...’, zo begint Gerard Desodt (°1934, Ieper) bijna elk antwoord. ‘Eigenlijk herinner ik me niet veel meer van die periode’, geeft hij toe. Veel getuigen hebben geconstrueerde herinneringen die in de loop der jaren als authentiek ervaren worden. Zo lijkt het of bijna elke getuige Hitler heeft gezien bij zijn bezoek aan de streek. Andere herinneringen worden door de getuigen of de interviewers fout geïnterpreteerd. Zo beschouwde Henri Vulsteke (°1924, Bikschote) de CRAB’s als ‘mannen die wilden ontsnappen aan de dienstplicht’, terwijl de naar Frankrijk trekkende jongeren net het overheidsbevel massaal gehoorzaamden.

We moeten ons bewust zijn van wat de getuigenissen kan beïnvloeden. Om te beginnen zijn de belevenissen waarover wordt verteld minstens zeventig jaar oud. Sommige herinneringen zijn dan ook vervaagd of vervormd. Ook de interviewer heeft een niet geringe invloed. Een getuige vertelt een ander verhaal aan een kleinkind dan aan een historicus. Bovendien is de context van het interview van belang: de ene keer zijn de herinneringen helder, de andere keer is de getuige er met zijn gedachten niet bij. Opnamemateriaal kan de ene getuige volledig van slag brengen, terwijl het de andere net motiveert om orde te scheppen in zijn herinneringen.

Het is belangrijk om hier eerlijk over te zijn, om toe te geven dat het subjectieve verhalen zijn, die we moeten confronteren met andere bronnen. Mondelinge geschiedenis houdt heel wat risico’s in. Maar dat geldt voor elke historische bron. Goed historisch onderzoek gebruikt zowel persoonlijke getuigenissen als officieel archiefmateriaal.

Een mondelinge geschiedenis is vooral een unieke kans. Getuigenissen kunnen de hiaten in de geschiedenis opvullen. Georgette Parrein (°1924, Poelkapelle) begint haar interview met een sterke quote: ‘We konden niet bang zijn, want we wisten niet wat oorlog was.’ Soms toont een getuigenis wat geschiedenis niet goed kan verwoorden.

Zo heeft Roger Froyman het over de aantrekkingskracht van de gedisciplineerde Duitsers: ‘Als je zag hoe ze allemaal in één linie marcheerden, trok dat wel aan.’ Bepaalde getuigen durven aan jongeren wel over de moeilijke collaboratiegeschiedenis vertellen, terwijl ze het onderwerp normaal gezien ontwijken.

De fijne oorlogsherinneringen die tijdens de interviews komen bovendrijven, tonen aan hoe getuigen de andere kant van de oorlog in de schijnwerpers zetten. De oorlogsjaren vormen voor de meeste getuigen hun kindertijd. Voor hen was de bezetting soms een groot avontuur. Ze vertellen hoe ze stroopten in de bossen, schooiden voor een *stutte* en op zoek gingen naar asresten om ze als *slam* op te branden.

Ze herinneren zich de smaak van plakkerig *Hitlersbrood*, de levertraan en de vitamines van Winterhulp en de spannende zoektochten naar mica tussen de wrakken van neergestorte vliegtuigen. De smokkel, ook wel het *blauwen* genoemd, was samen met de zwarte markt de meest kleurrijke herinnering.

De subjectiviteit van de getuigenissen is net de kracht ervan. Soms zegt een stilte, een beweging of een zucht meer dan woorden. Getuigen verzwijgen het ene en willen het andere benadrukken. Ze leggen de nadruk op die herinneringen die voor hen symbool staan voor wat de oorlog betekende. We lezen tussen de regels door hoe het moet geweest zijn om de Tweede Wereldoorlog mee te maken.

Laten we de geschiedenis blijvend in vraag stellen. We moeten de klassieke historiografie durven confronteren met de verhalen van gewone mensen, die te vaak niet mee schrijven aan de geschiedenis. We kunnen taboes bespreekbaar maken en op die manier een eerlijk beeld geven van een periode die zo moeilijk herinnerd wordt. Laat ons vragen stellen, om een gedurfde geschiedenis te schrijven waarbij de getuigen aan het woord zijn.

08	DE WESTHOEK TIJDENS DE TWEEDE WERELDOORLOG
34	OP DE VLUCHT!
40	LEVEN IN EEN BEZET LAND
66	DE BEZETTER
80	WERKEN TIJDENS DE TWEEDE WERELDOORLOG
92	VERZET EN COLLABORATIE
110	DE BEVRIJDING
128	COLOFON

LEVEN IN EEN BEZET LAND

GEMEENTE DRANOUTER **AAN DE BEVOLKING**

De Burgemeester brengt ter kennis van de bevolking dat, ingevolge paragraaf 5 van de verordening van den Militairen Bevelhebber voor België en Noord-Frankrijk dd. 10 November 1941.

de inbeslaggenomen **GUMMIBANDEN**, voor zooveel deze zich niet op motorrijtuigen bevinden,

uiterlijk tegen 20 December 1941,

aan de hierna aangewezen verzamelplaatsen, tegen ontvangstbewijs,
moeten afgeleverd worden.

De banden die zich op **MOTORRIJTUIGEN** bevinden, die niet tot het verkeer toegelaten zijn, **MOETEN UITERLIJK TEGEN 20 DECEMBER 1941 BIJ HET GEMEENTEBESTUUR AANGEGEVEN WORDEN.**

Verder wordt er op gewezen dat paragraaf 6 van voormelde verordening strenge straffen voorziet voor diegenen die zich aan deze voorschriften onttrekken.

Voor het Arrondissement Yper worden de volgende **VERZAMELPLAATSEN** voor gummibanden aangewezen :

Firma **DENOYETTE** Serafijn, IEPER, Oude Houtmarktstraat, 35.

Firma **BRUNEEL** Léon, KOMEN, Wervikstraat, 90.

Firma **BULTINCK** Julien, POPERINGE, Bruggestraat, 47.

Dranouter, den 9 December 1941.

Drukkerij, Boek- en Papierhandel **DUMORTIER**, 34, Boterstraat, Yper - Tel. 500 - H. R. Y. 220

Het leven van de Belgen werd bepaald door allerhande Duitse verordeningen. Deze werden bekendgemaakt aan de hand van zogenaamde muurkranten.

Oorlog op de schoolbank

Door Sarah Van Ruyskensvelde | Post-doctoraal onderzoeker KU Leuven, Campus Kulak

Een inleiding op het schoolleven in Zuid-West-Vlaanderen tijdens de Tweede Wereldoorlog

De eerste oorlogsweken

Op 10 mei 1940 werd België aangevallen door Duitse troepen. De Duitse inval veroorzaakte chaos die ook in het onderwijs voelbaar was. Aanvankelijk besloten de meeste scholen de deuren te sluiten en leerlingen naar huis te sturen. Dat de leerlingen nu vroegtijdig vakantie kregen, werd echter vaak dankbaar onthaald. Daniël Merlevede, leerling op het Sint-Stanislascollege te Poperinge, schreef in zijn oorlogsherinneringen: *“Ik kan de vreugde niet vergeten die mij – en nog anderen – vervulde toen Boone ons om 9u in de refter kwam melden dat we voor onbepaalde tijd naar huis moesten omdat het oorlog was. Dat was op 10 mei '40. Twee dagen voor Pinksteren.”*

Maar de bombardementen tijdens de eerste oorlogsdagen zaaiden ook heel wat vernieling. De Ieperse stadsjongensschool Looie werd door een bominslag in mei 1940 gedwongen het onderwijs tot de zomervakantie in beschadigde klaslokalen zonder ramen en deuren verder te zetten. Ook de Sint-Jozefs Vrije Beroepsschool in Ieper bleef niet gespaard van oorlogsschade, die op ruim 40.679 frank werd geraamd.

—
De klaslokalen in Vlamertinge werden tijdens de bezetting opgeëist door de bezetter. De jongens op de foto (schooljaar 1940-1941) kregen les van Emiel Ooghe in een voorkamer. Het stationsplein was hun speelplaats.

Ook in Poperinge waren de verliezen en vernielingen groot: eind mei 1940 vielen tijdens een luchtbombardement twee bommen op de gebouwen van de lagere afdeling van het Poperingse Sint-Stanislascollege. Het Sint-Vincentiusgesticht voor weesjongens, De Robotjes, werd zelfs nog erger getroffen: maar liefst zes zusters en dertig weeskinderen lieten er het leven tijdens het bombardement.

Naar een hervorming van het Belgische onderwijs ...

Na de Belgische overgave besloot Hitler een militair bestuur of *Militärverwaltung* te installeren, die als taak het garanderen van de orde en de rust in het land kreeg. Het Duitse bestuur werd onder leiding van Alexander von Falkenhausen geplaatst. Hij werd bijgestaan door een Duits bestuursapparaat en een Belgisch bestuur van secretarissen-generaal.

Ook tijdens de oorlog poseerden leerlingen voor de klasfoto. Op de foto staat de klas Metaalbewerkers van het schooljaar 1942-1943 van de Sint-Jozefs Vrije Beroepsschool van Ieper.

Voor het militaire bestuur waren onderwijs en opvoeding van bijzonder belang voor het welslagen van de bezetting. Al van bij het begin van de bezetting zou het Duitse Cultuurdepartement, dat verantwoordelijk was voor de domeinen onderwijs, cultuur en wetenschap, een onderwijspolitiek uitstippelen die zich tot doel stelde het Belgische onderwijs te heroriënteren 'naar Duits model'. Om dit te bereiken, organiseerde het Cultuurdepartement onder meer studiereizen voor leraars en leerlingen naar Duitsland, kende ze een belangrijkere rol toe aan het Duits en het Nederlands in het curriculum (ten koste van het Frans en het Engels), en voorzag ze in een controle op de lesinhouden en leerboeken.

Voor de praktische uitwerking van dit beleid werd het Duitse Cultuurdepartement bijgestaan door een reeks raden en commissies. Eén daarvan was de zogenaamde Commissie voor de Herziening van de Handboeken, die één uniform handboek moest voorbereiden en alle Belgische leerboeken controleerde op passages die beledigend waren voor het Duitse volk, het Duitse Rijk of de *Führer*. Daarnaast verleende ook het Ministerie van Openbaar Onderwijs, dat tijdens de oorlog werd geleid door secretaris-generaal Marcel Nyns, (echter niet zonder enige tegenzin) zijn medewerking aan de implementatie van de Duitse onderwijspolitiek.

De Duitse bezetting: een nieuw hoofdstuk in de onderwijsgeschiedenis van Zuid-West-Vlaanderen?

Ook in het Zuid-West-Vlaamse onderwijs liet de oorlog zich gevoelen. Een eerste groot probleem was het voedseltekort. Tijdens de bezetting werd België ‘op de bon gezet’ en werd alle voedsel strikt gerantsoeneerd. Het officiële rantsoen was voor sommige gezinnen echter ontoereikend.

Organisaties zoals *Het Nationaal Werk voor Winterhulp* zetten zich dan ook in voor het uitdelen van schoolsoep, vitamines en lichte maaltijden aan ondervoede kinderen in scholen. Sommige leerlingen waren zo verzwakt dat er in april 1941 zelfs een ministeriële omzendbrief kwam waarin werd aangeraden om zware inspanningen tijdens de les lichamelijke opvoeding tot een minimum te beperken. In november volgde een tweede rondzendbrief waarin werd aanbevolen huiswerk tot een minimum te beperken, wegens de slechte weerstand van vele kinderen als gevolg van het strenge rantsoen.

De materiële problemen waar schoolbesturen mee kampen, werden vaak nog versterkt door een Duitse aanwezigheid in de school zelf. De bezetter eiste vanaf het begin van de oorlogsperiode vele scholen op om er Duitse troepen in te kwartieren. Enkele Zuid-West-Vlaamse scholen, waaronder de Looie, waren daardoor genoodzaakt hun toevlucht te zoeken in de verlaten school van de Engelse kolonie te Ieper. Ook verlieten verscheidene leerlingen de school om les te volgen aan de Rijksmiddelbare school. Het Poperingse Sint-Stanislascollege was de eerste onderwijsinstelling van het Brugse bisdom dat verplicht moest ontruimd worden. Hoewel de Duitse bezetter het strenge bevel gaf alles achter te laten, konden enkele leraars toch nog enkele bezittingen redden. Leraar Jozef Devoghelaere verklaarde:

“Toen ik ’s anderendaags in de vroege morgen naar het gasthuis optrok om er de mis te lezen, stond er reeds een schildwacht aan de deur, wat niet belette dat ik onder mijn mantel twee dekens buiten smokkelde. Onze meubels zouden we nooit weerzien.”

Naast deze materiële problemen waaraan schoolbesturen het hoofd moesten bieden, drong de oorlog ook ‘ideologisch’ door in het klaslokaal. Nochtans probeerden zowel het Ministerie van Openbaar Onderwijs, alsook de bisschoppelijke schooloverheden, referenties naar de politieke situatie zoveel mogelijk uit het klaslokaal te weren. Op 20 juli 1940 stuurde het Ministerie van Openbaar Onderwijs een rondzendbrief naar alle athenea en gepatroneerde colleges waarin de openbare machten en de leden van het onderwijzend personeel werden gewezen.

“Op de verplichting die ze hebben iedere uiting van politieke aard, onder welken vorm ook, uit de school te bannen. De leden van het onderwijzend personeel hebben zich te onthouden van alle ongepast gepraat en van alle critiek, niet alleen ten opzichte van de nationale instellingen, doch ook tegenover de bezettende overheid.”

—
Meester Cyriel Duran nam tijdens het schooljaar 1942-1943 zijn jongens uit het vijfde leerjaar mee naar het Engels kerkhof te Vlamertinge voor de jaarlijkse klasfoto.

Toch kon dergelijke aanbeveling niet verhinderen dat leraars of leerlingen hun uitgesproken ideologische voorkeur toonden, noch dat er hier en daar verdeeldheid onder de schoolgaande jeugd en het onderwijzend personeel ontstond. Sympathie voor de Duitse kunst, cultuur of discipline waren vaak reeds voor de oorlog aanwezig in de scholen. Daniël Merlevede, leerling in het college te Poperinge, herinnerde zich nog de lessen van E.H. Franz Thiers die hem en zijn medeleerlingen reeds voor de oorlog vertrouwd maakten met het fascisme en nationaalsocialisme: *“In de 3de en de 4de hadden we E.H. Franz Thiers. Hij was Duitsgezind en preees het fascisme. Intussen waren we ook al in 1936-1937. Hitler en Mussolini waren toen namen die iedereen vertrouwd leken. Thiers vulde veel van zijn lessen met commentaren over die zaken ... Wij vroegen natuurlijk niet beter dan dat hij ons daarmee bezig hield: in feite hielden wij hem bezig! (...) In de Griekse les heeft hij vaak – met zijn handboeken ondersteboven, waarin Duitse tijdschriften (Signal bv.) verborgen waren – commentaren gegeven over de enorme prestaties van het Duitse Hitlerregime: de monumentale bouwwerken, de autowegen, de industrie, enz. enz.”*

Het bisschoppelijke beleid jegens dergelijke politieke uitingen was nochtans duidelijk: leraars of leerlingen die betrokken waren in collaborerende organisaties of openlijk hun sympathieën voor Duitsland toonden, moesten verwijderd worden uit het katholiek onderwijs. Hoewel dit zeker niet overal werd opgevolgd, werd Franz Thiers in 1940 overgeplaatst en vervangen door Jozef Devoghelaere.

De Vlaamse collaboratie was vaak verbonden met het Vlaams-nationalisme omdat een geradicaliseerde vleugel van de Vlaamse Beweging resoluut voor de collaboratie met de Duitse bezetter koos. Die verbondenheid is bijvoorbeeld ook terug te vinden in de getuigenis van Daniël Merlevede: *“Maar ik was ook uitgesproken Duitsgezind. Is het nodig te zeggen waarom? Vergeet niet dat de jeugd erg simplificeert: we waren anti-Belgisch (en de vijanden van onze vijanden waren onze vrienden!). Onze ouders wensten een einde te zien komen aan allerlei parlementaire manoeuvres, ze vreesden het rode volksfront, enz. Wij leerden dat zo van onze ouders.”*

De onmiddellijke nasleep van de oorlog en de bestraffing van de collaboratie

In september 1944 werd het grootste deel van België bevrijd door geallieerde troepen. De bevrijding bracht echter niet meteen een einde aan de oorlogsellende, en ook in Zuid-West-Vlaanderen zinderde de oorlog nog enkele jaren na. Na het vertrek van de Duitse bezetter werden heel wat schoollokalen, waaronder die in de stadsjongensschool Looie in Ieper, opgeëist door geallieerde troepen. Scholen werden in de onmiddellijke nadagen van de bevrijding ook geregeld gebruikt als onderkomen voor geïnterneerden die van collaboratie werden verdacht.

Onmiddellijk na de bevrijding startte het Ministerie van Openbaar Onderwijs met de epuratie van het onderwijzend personeel dat van ‘onvaderlands gedrag’ werd verdacht. Want *“wie zijn waardigheid heeft verbeurd, moest het voorrecht worden ontzegd onze kinderen groot te brengen in vaderlansche eer en deugd”*.¹ In elke provincie werden commissies opgericht die de burgerontrouw van leraars uit het lager en middelbaar onderwijs onderzochten en die een advies formuleerden over de mogelijke strafmaat. Straffen voor ‘onvaderlands gedrag’ varieerden al naargelang de aard en de ernst van de zaak. Voor de verkoop van pro-Duitse bladen en brochures werd doorgaans slechts een berisping opgelegd, terwijl aanwezigheid op plechtigheden van collaborerende organisaties dan weer enkele maanden schorsing opleverde. Lidmaatschap van de culturele collaborerende organisatie DeVlag en andere collaborerende organisaties die tot ‘agitatie’ hadden geleid, werden bestraft met een definitieve afzetting uit het leraarsambt.²

Maar de bestraffing van leraars in de provincie West-Vlaanderen verliep niet vlot. Zo meldde Raymond Lambert, hoofdopziener in het hoofdgebied Brugge, dat de zuiveringsactie op een ontgoocheling was uitgedraaid. Vooreerst bleek dat niet alle gemeentebesturen gevolg gaven aan de provinciale richtlijnen. Daarnaast werd met twee maten en gewichten gewerkt, want de bestraffing van leraars uit het katholiek onderwijs viel strikt genomen buiten de bevoegdheid van het onderwijsministerie. Lambert had dan ook *“den indruk dat de aangenomen en aanneembare onderwijzers er wel goedkooper zullen van af komen dan hun collega’s uit het officieel onderwijs”*.³ Tot slot werd er geklaagd over de zeer trage rechtsgang. In april 1945 was er in het schoolkanton Ieper slechts in twee zaken van gemeenteonderwijzers een uitspraak gedaan.⁴

LITERATUURLIJST

- Walter DELEU, 75 jaar vrij technisch onderwijs Ieper, Langemark, 1983
- Germain SCHOONAERT, Evolutie van het Sint-Stanislascollege Poperinge in de 20ste eeuw, 1906-2001. Uitgave Archief College Poperinge – deel 2, Roesbrugge, 2007
- Staf VERHEYE, De Looie, 1721-1975, Ieper: Uitgave Iepers Kwartier, 1995

¹ Provinciaal Archief Brugge, BE PAWW A/1940-heden/A.3./A.6./2000/P.B./11b, Briefwisseling tussen het Provinciebestuur en het Ministerie van Onderwijs in verband met de epuratie van collaborerende onderwijzers, brief van Raymond Lambert aan de provinciegouverneur van West-Vlaanderen, 23 januari 1945.

² Voor de volledige lijst met tuchtmaatregelen, zie Provinciaal Archief Brugge, BE PAWW A/1940-heden/A.3./A.6./2000/P.B./11b, Briefwisseling tussen het Provinciebestuur en het Ministerie van Onderwijs in verband met de epuratie van collaborerende onderwijzers, Rapport ‘Tuchtmaatregelen – schaal van toepassing’, ongedateerd.

³ Provinciaal Archief Brugge, BE PAWW A/1940-heden/A.3./A.6./2000/P.B./11b, Briefwisseling tussen het Provinciebestuur en het Ministerie van Onderwijs in verband met de epuratie van collaborerende onderwijzers, brief van Raymond Lambert aan de provinciegouverneur van West-Vlaanderen, 23 januari 1945.

⁴ Provinciaal Archief Brugge, BE PAWW A/1940-heden/A.3./A.6./2000/P.B./11b, Briefwisseling tussen het Provinciebestuur en het Ministerie van Onderwijs in verband met de epuratie van collaborerende onderwijzers, Brief van de kantonnaal opziener aan de hoofdopziener voor Kortrijk, 27 april 1945.

Scholen, kloosters en verzorgingstehuizen werden door de gestationeerde Duitse soldaten ingepalmd. In Voormezele was het tijdens de oorlog betrekkelijk rustig, al werd er door de bezetter wel een radarstation opgericht om vijandige vliegtuigen te detecteren. In de gemeentelijke meisjesschool werden Duitse vrouwen ingekwartierd, die in dienst waren van het radarstation. Zij brachten gedurende de hele oorlog de nacht door in de school. De leerlingen moesten noodgedwongen op zoek naar andere lokalen. De kleuters kregen les in het huis van de gebroeders Henri en Hector Claerhout, het eerste en tweede leerjaar waren gehuisvest in herberg De Kroon en het derde, vierde en vijfde leerjaar kregen les van Zuster Ludwine in het klooster. In dit gebouw was er echter geen kelder en de klas verhuisde op aandringen van de inspectie naar herberg Het Schuttershof. Het zesde, zevende en achtste leerjaar kregen les van zuster Martha in de Herberg-Beenhouwerij. De jongensschool had het tijdens de intocht van de Duitsers zwaar te verduren gehad. Het klokkentorentje, waar je volgens Jules Hoet (°1929, Voormezele) niet op kon, werd aanzien als een verkenningspost en werd voortdurend bestookt. Het huis van de schoolmeester, die naast de school woonde, werd zwaar getroffen. Toen het klokkentorentje geraakt was, hielden de beschietingen op.

In 1942 poseren de jongens van de knechtescholen van Voormezele in hun klaslokaal.

De school werd regelmatig gebruikt als onderdak voor voorbijtrekkende Duitse soldaten. Daardoor waren we af en toe een paar dagen thuis. De banken werden aan de kant geschoven en er werd stro op de grond gelegd waarop de soldaten sliepen. Als ze vertrokken waren moesten we eerst alles opruimen en de soldatentekeningen van het bord vegen vooraleer de les kon beginnen.

—
Rolland Tailieu, °1932, Geluveld

HONGER!

Ik had altijd honger tijdens de oorlog. Op school kregen we vitaminepillen. De doos met pillen stond in het kolenkot. Ik stak altijd kattenkwaad uit. Meester Ketelare pakte mij dan bij mijn oor en droeg me naar het kolenkot. Ik at dan zoveel mogelijk pillen om de honger te stillen.

—
Fernand Candry, °1935, Langemark

De herinneringen aan de Tweede Wereldoorlog worden door de kinderen van toen gekleurd door eten. Of beter: het gebrek eraan. Velen onder hen beseffen nu hoe moeilijk hun ouders het gehad moeten hebben.

Na de ervaring van de Eerste Wereldoorlog werd er tijdens het interbellum gezocht naar een manier om de Belgische voedingseconomie meer zelfvoorzienend te maken door van staatswege in te grijpen op het dieet van de Belgische bevolking. De gemiddelde Belg was in 1939 goed doorvoed, maar zijn dieet bestond voornamelijk uit vlees en koolhydraten. De Belgische landbouw stond in voor de helft van de geconsumeerde voedingswaren, waardoor de markt grotendeels afhankelijk was van import. In vredetijd is dit geen probleem, maar de Britse blokkade van de Eerste Wereldoorlog waren ook de regeringsleiders nog niet vergeten. In augustus 1939 trad het departement van Steun en Ravitaillering in werking. Daarnaast werden ook specifieke wetten afgekondigd die ervoor zorgden dat goederen en personen opgeëist konden worden voor landsverdediging en de goede werking van openbare diensten. Ook werd de uitvoer van grote voorraden uit België verhindert en werd er overgegaan tot tellingen die de voorraden van elementaire levensmiddelen in kaart brachten. Groothandelaars en fabrikanten van levensmiddelen werden verplicht om een inventaris bij te houden en particulieren werden gevraagd om eigen initiatief voedsel op te slaan.

Wij hadden aan ons huis in de Veurnestraat een kleine 'lochting'. We kweekten er wat groenten en konijnen. Toch moest er nog veel eten bijgekocht worden. Mijn ouders hadden net geërfd, tijdens de oorlogsjaren is al dat geld (100.000 Belgische frank) opgemaakt aan duur eten.

—
Marie Louise D'Haene, °1926, Kortrijk

EEN BELANGRIJK PROBLEEM

Kan België zelf voor zijn voeding zorgen ?

VOLGENS PROF. BAUDHUIN ZOU DIT KUNNEN GEBEUREN, INDIEN ONZE LANDBOUW IN DIE RICHTING WORDT GELEID.

Prof. Baudhuin heeft in het « Bulletin der Wetenschappelijke opzoekingen van de Leuvense Universiteit » een artikel laten verschijnen over de bevoorrading van België.

Ons land moet in het buitenland 25 t.h. aankopen van wat het nodig heeft om te leven.

Wij kopen echter in het buitenland goedkope voedingsmiddelen doch die een hoge voedingswaarde hebben.

In België worden jaarlijks verbruikt in ronde cijfers voedingswaren die 8.000 miljarden calorïen bezitten.

Het brood levert 36 t.h. van wat wij nodig hebben, het vet 14 t.h., aardappelen 13 t.h. Het vleesch geen 10 t.h.; eieren 2 t.h.

Welke is nu de verhouding voedingswaarde door het Belgisch grondgebied opgebracht ? Om dit te bepalen is het eerst nodig na te gaan hoe onze bodem wordt gebruikt. Van onze 3.050.000 Ha. worden er slechts 1.883.000, 't zij 60 t.h. voor de voeding gebruikt, waarbij nog komen de tuinen.

Prof. Baudhuin rekent dat de Belgische bodem 4.563 miljard calorïen opbrengt, wat er op schijnt te wijzen dat wij slechts 55 t.h. van onze behoeften voortbrengen.

Wij hangen dus in een veel grootere mate van het buitenland af dan men gewoonlijk gelooft. Dit ligt aan het feit dat de Belgische landbouw zich meer en meer op veeteelt heeft toegelegd, wat economisch gezien deficiënte uitslagen oplevert.

Wanneer de bodem voor granen, aardappelen of suiker wordt gebruikt, bekomt men ongeveer 12 miljoen calorïen per hectaar. De met graan en beetten bezette velden, leveren 2.500 miljard calorïen, hetzij 30 t.h. van het noodige met slechts 221.000 hectaar, 't zij 10 t.h. van de bebouwde oppervlakte.

Integendeel geeft de grond voorbehouden aan de productie van vleesch, melk of boter, nog geen miljoen calorïen per hectaar. Daarom moet echter nog een overgrote hoeveelheid ingevoerd voeder aan het vee worden gegeven.

veelheid ingevoerd voeder aan het vee worden gegeven.

Nochtans moet worden opgemerkt dat in normalen tijd de veeproductie zeer rendeerend is. Maar in bloecustijd komt het daar niet op aan, de kwestie is zoo goed mogelijk het bestaan van het land te verzekeren.

De vraag luidt dus : zou België eventueel zijn eigen bestaan kunnen verzekeren ? Ja, maar daarom zouden graan en aardappelen over een gedeelte van de terreinen moeten beschikken waarover ze vroeger beschikten. Indien men 240.000 hectaren weiden in graanland, of suikerbeet- en aardappellanden veranderde, zou men meer dan 2 miljard calorïen winst hebben.

Anderzijds zouden wij de koopwaren in het land houden die thans uitgevoerd worden. Men zou ook het verbruik van bier kunnen beperken en alderhande nuttige granen met de tarwe voor de broodproductie kunnen vermengen.

Eindelijk zou men het verbruik van suiker en dit van aardappelen kunnen vermeerderen. Aldus zouden de grondstoffen worden teruggevonden die door het beperken van het boter- en vleeschverbruik zouden verloren zijn.

Prof. Baudhuin meent, dat op deze wijze de voedselvoorziening van België desnoods zou kunnen verzekerd worden zonder dat men zijn toevlucht zou moeten nemen tot invoer uit het buitenland. Een ander middel tot voedselvoorziening zou zijn een ruil van producten, die hier gefabriceerd worden. Wij zouden tevens kolen en metaalproducten hebben, waar in geval van conflict veel vraag naar is.

Prof. Baudhuin meent ten slotte, dat de beste waarborg voor onze economische en zelfs politieke onafhankelijkheid zou zijn, in een groote mate onze afhankelijkheid inzake bevoorrading te verminderen.

RANTSOENZEGELS

Hoeveelheid af te leveren waar, per zegel en per maand

Zegel 1 - BROOD

225 grammen per dag of 170 grammen meel per zegel,

Zegel 2 - KOFFIE (gebrande)

10 dagelijksche rantsoenen van 10 grammen of 100 grammen per zegel, dus 3 zegels bedragen: 3×100 grammen of 300 grammen per maand.

Zegel 3 - VOEDINGSVET (margarine, boter, reuzel en ossenvet)

5 dagelijksche rantsoenen van 50 grammen of 250 grammen per zegel, dus 6 zegels bedragen: 6×250 grammen of 1,500 kil. per maand.

Zegel 4 - ZETMEELHOUDENDE PRODUCTEN (kreeam, griesmeel, gort van haver, peulvruchten, rijst, vermicelle en macaroni)

10 dagelijksche rantsoenen van 20 grammen of 200 grammen per zegel, dus 3 zegels bedragen: 3×200 grammen of 600 grammen per maand.

Zegel 5 - ZOUT

10 dagelijksche rantsoenen van 20 grammen of 200 grammen per zegel, dus 3 zegels bedragen: 3×200 grammen of 600 grammen per maand.

Zegel 6 - SUIKER

10 dagelijksche rantsoenen van 30 grammen of 300 grammen per zegel, dus 3 zegels bedragen: 3×300 grammen of 900 grammen per maand.

Zegel 7 - AARDAPPELEN

5 dagelijksche rantsoenen van 500 grammen of 5 kilo per zegel, dus 6 zegels bedragen: 6×2,500 kilo of 15 kilo per maand.

Zegel 8 - ZACHTE of HARDE ZEEPE (letzeep inbegrepen)

10 dagelijksche rantsoenen van 20 grammen of 200 grammen per zegel, dus 3 zegels bedragen: 3×200 grammen of 600 grammen per maand.

Zegel 9 - TAFEL OLIE

10 dagelijksche rantsoenen van 5 grammen of 50 grammen per zegel, dus 3 zegels bedragen: 3×50 grammen of 150 grammen per maand.

De Poperingenaar – 16 juni 1940

De onverwacht snelle opmars van het Duits leger en de paniek van de burgers sturen de plannen van de regering echter in de war. De vlucht van verschillende verantwoordelijken zorgt ervoor dat het hele bevoorradingsmechanisme spreekwoordelijk in de soep draait. Daarnaast eist de bezetter al heel snel voorraden op. De verwarring van de inval en de vlucht zet ook een ander mechanisme op gang. Grote groepen burgers maken van de situatie gebruik om opslagplaatsen, magazijnen en winkels te plunderen. Naast de rush op levensmiddelen voor persoonlijk gebruik zijn er ook verschillende handelaars die een aantal waren uit de handel nemen en deze in verborgen bergplaatsen opslaan, om zo de prijzen de hoogte in te drijven.

De rantsoeneringsbonnen hadden verschillende codes en illustraties, afhankelijk van het product waarvoor ze bedoeld waren.

Gemeente Westvleteren No 00029

MELKKAART

Toebehoorende aan *Dorische Lonic*
geboren te *Leeninghe*, den *15-6-69*

N^o Rantsoeneringskaart *306364* Voor den Burgemeester,
(zijn afgevaardigde) *M. 829*

Datum verandering reeks: _____

Westvleteren Septemb 1942 MELK	Westvleteren Augustus 1942 MELK	Westvleteren Juli 1942 MELK	Westvleteren Juni 1942 MELK
Westvleteren Mei 1942 MELK	Westvleteren April 1942 MELK	Westvleteren Maart 1942 MELK	Westvleteren Februari 1942 MELK
Westvleteren Januari 1942 MELK	Westvleteren December 1941 MELK	Westvleteren Nov. 1941 MELK	Westvleteren October 1941 MELK

Elk gezinslid had recht op een bepaalde hoeveelheid melk. Dit werd bijgehouden op een gepersonaliseerde melkkaart.

Voor de bevolking breekt een tijd van overleven aan. Na de capitulatie probeert iedereen zo goed en zo kwaad als het kan het gewone leven terug op te nemen. Eetwaren werden gerantsoeneerd en gingen op de bon. Via een rantsoeneringskaart kon men rantsoeneringszegels bekomen, die dan konden ingewisseld worden tegen bepaalde producten. Op 11 juni 1940 komt de eerste rantsoeneringstabel van de bezettingsjaren tot stand.

Om misbruiken te voorkomen moest iedereen zich inschrijven bij een handelaar. Voor de rest van de oorlog was men dus voor brood, brandstof, textiel, vlees, ... op dezelfde leverancier aangewezen.

"DE VIS HEEFT ONS GERED"

De Poperingenaar – 14 december 1940

"Haring!" Het antwoord klinkt vaak krachtig wanneer de getuigen gevraagd wordt wat ze zich nog herinneren van het eten tijdens de oorlog. De populaire vis stond tijdens de oorlog heel vaak op het menu. Vooral toen de haringvangst elke winter de voorgaande overtrof. Vooral de winter van 1943 staat in de geheugens gegrift.

Mijn vader werkte tijdens de oorlog aan de zee. De Duitsers hielden er oefeningen en obussen kwamen vaak in zee terecht. De vis werd er 'dronken' van en mijn vader kon ze zo opscheppen in zijn tas. Een hele tas haringen! Thuis hadden we een grote stenen pot waar mijn moeder de haringen in pekelde.

—
Marcel Ossieur, °1928, Ieper

—
Dankzij de wonderbaarlijke haringvangst konden vele gezinnen de winter van 1943 overleven. In Poperinge werd de haring onder de inwoners verdeeld op de koer van vishandel Merlevede.

ENKELE RECEPTEN MET HARINGEN

GEROOKTE HARING.
Ontzouten: gedurende 10 tot 15 minuten in warm water leggen. Daarna de filets aftrekken. Men kan hiertoe ook melk gebruiken.
Als voorgerecht: gedurende enkele oogenblikken de filets in ziedend water laten koken; dan laten drogen. Zoo mogelijk bedekken met een weinig mayonaise en daarna met wit en geel van een dooorgehakt ei.
De hom met een vork tot crème stampen en met mostaard mengen. Op kleine sneden geroosterd brood smeren. De eieren gemengd met een weinig margarine of boter worden eveneens op dunne schijven geroosterd brood opgediend.
Haringsla: de filets in drie snijden en roeren in een mengsel van aardappelen en stukgesneden appelen (reinetten).

GEZOUTEN HARING.
Ontzouten: gedurende 24 uren in water leggen dat herhaaldelijk wordt vernieuwd. Hiertoe kan eveneens melk worden gebruikt.
Gestoofde haring: de haringen ontzouten en vervolgens het vel afdoen en afwrijven. De hom uitnemen. De haringen in een aarden schotel leggen met tusschenin fijne schijfjes ui en citroen; er ook een weinig witte peper en kruidnagel bijvoegen. Anderzijds de purée die men bekomt door het kneden der hom aanlengen met een zoo groote hoeveelheid witten azijn als er noodig is om de haringen te oversoppen. Slechts 20 uren...

**“ WE WITTEN MET EEN ZWART GAT,
OP 'T EIND WAS IEDEREEN ENGELSMAN. „**

VERZET EN COLLABORATIE

Tijdens de bevrijdingsdagen moesten de leden van de Witte Brigade uit Oostvleteren zich niet meer verbergen en lieten ze zich gewillig fotograferen.

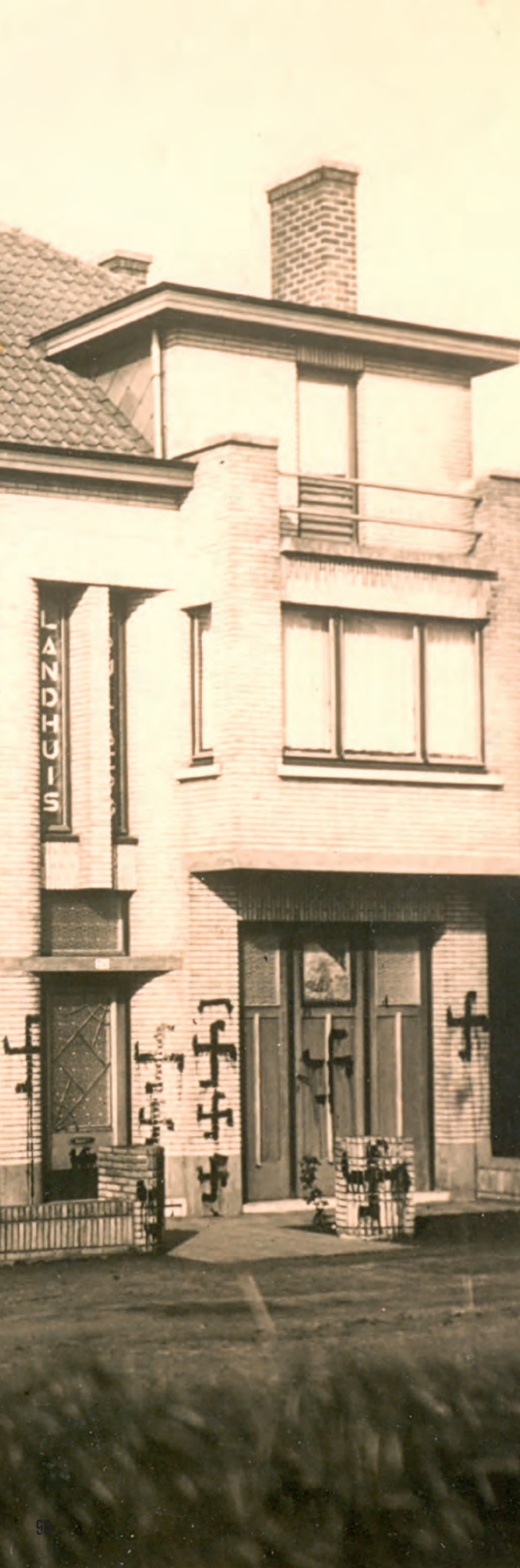
Een wig tussen wit en zwart?

Door Aline Sax | Onderzoekskoördinator bij het historisch projectbureau Geheugen Collectief

De Tweede Wereldoorlog blijft een thema dat de generaties verhit. Na meer dan zeventig jaar lijken sommige wonden nog steeds niet geheeld. De oorzaak hiervan ligt niet bij de armoede, de honger, de rantsoeneringen of de verplichte tewerkstelling, maar bij de verschillende ideologische keuzes die mensen tijdens de oorlog maakten. De Duitse bezetting verdeelde de Belgische bevolking in verschillende kampen. Kampen die, ook na de oorlog, slechts moeizaam terug naar elkaar toegroeiden. Die gespletenheid bleef vooral op het platteland en in kleinere gemeentes lang nazinderen. Hoe komt het dat de kloof tussen ‘wit’ en ‘zwart’ zo onoverbrugbaar werd?

Duitsland wint de oorlog

Na de snelle opmars van het Duitse leger in mei 1940 was het grootste deel van de Belgische bevolking ervan overtuigd dat de oorlog voorbij was. De mensen legden zich neer bij de Duitse overwinning en maakten plannen om hun leven binnen dit nieuwe systeem verder te zetten. Heel wat mensen die werkloos geworden waren door de oorlog, probeerden zo snel mogelijk terug aan de slag te gaan. Ze werden ingezet bij de herstellingen van wegen, bruggen en communicatielijnen of gingen vrijwillig in Duitsland werken. Pas in de herfst van 1940, toen bleek dat Groot-Brittannië zich niet zomaar gewonnen gaf in de Battle of Britain, begon bij sommigen weer hoop te groeien. Zolang de Britten bleven vechten, was de oorlog niet voorbij en was de Duitse bezetting geen eindpunt. In het najaar van 1940 begon de bevolking de eerste ongemakken van de bezetting te voelen: inkwartieringen, avondklok, verplichte verduistering, rantsoenering en talrijke verordeningen en opeisingen vertroebelden de relatie met de bezetter. De publieke opinie raakte verdeeld; zij die tegen de Duitsers waren en zij die tevreden waren met de komst van de Nieuwe Orde. Verzet en collaboratie begonnen zich vanaf het najaar van 1940 duidelijker af te tekenen. In september 1940 startten de eerste uitzendingen van Radio België vanuit Londen en werden de eerste clandestiene blaadjes en vlugschriften verspreid. Telefoonlijnen werden doorgeknipt, spoorweginstallaties werden beschadigd, anti-Duitse leuzen werden op muren gekalkt. In Poperinge begon het verzet klein. Samen met drie anderen, richtte Gilbert D. een afdeling van het Geheim Leger op. Uiteindelijk zou hun verzetscel 373 leden tellen. Doorheen de jaren ontstonden in de Zuidelijke Westhoek verschillende vormen van verzet: afdelingen van het Geheim Leger en het Onafhankelijkheidsfront vormden het militair verzet, er waren ontsnappingslijnen voor piloten of onderduikers, zoals Comète en inlichtingendiensten zoals Luc-Marc en Clarence, ...

Aan collaborerende zijde groeide de toenadering tot de Duitsers. Bij het uitbreken van de oorlog waren niet alleen de regering, maar ook heel wat lokale politici gevlucht. De bezetter had van dit machtsvacuüm gebruik gemaakt om Duitsgezinde personen in belangrijke functies te installeren. Hierbij kregen de Duitsers gretig hulp van het VNV, het Vlaams Nationaal Verbond, een fascistische partij die nu haar kans zag om haar Vlaams-nationalistische agenda met hulp van de Duitsers te realiseren. Het VNV zou de grootste collaborerende partij worden. Eind september 1940 richtten de Duitsers de Algemeene SS Vlaanderen op. De SS werd dan weer gesteund door de DeVlag, de Duits-Vlaamse Arbeidersgemeenschap, een van oorsprong culturele organisatie die zich ook in de politieke en militaire collaboratie wierp. Ook in de Zuidelijke Westhoek hadden de belangrijkste collaboratiebewegingen, zoals het VNV, de DeVlag, Verdinaso, de Vlaamse Wacht, ... een afdeling en rekruteerden ze leden.

Een groeiende kloof

Naarmate de oorlog vorderde, trad de bezetter steeds harder op tegen ongehoorzaamheid en verzet en groeide de kloof tussen de voor- en tegenstanders van de Duitsers. In juni 1941 viel het Duitse leger Rusland binnen. Heel wat Vlamingen, waaronder bijvoorbeeld Daniel D. uit Poperinge, schaarden zich vrijwillig aan de zijde van de Duitsers en trokken naar het Oostfront. Sommigen deden dit uit avontuurzucht, maar de meeste Oostfronters trokken vóór de Nieuwe Orde en tegen het bolsjewistische gevaar ten strijde. De collaborerende bewegingen voerden propaganda voor de oorlog aan het Oostfront als het ultieme bewijs van dienstbaarheid aan het nationaalsocialisme. Toen bovengenoemde Daniel D. in 1941 in Polen sneuvelde, kreeg hij in zijn thuisstad een uitgebreide herdenkingsplechtigheid op de Grote Markt, waarbij VNV-leider Staf De Clercq en commandant van de Zwarte Brigade Joris Vansteelandt aanwezig waren.

Tijdens de bevrijdingsdagen werd het huis van Germain Schoonaert beklad. Als veldwachter moest hij met de Duitsers mee om werkonwilligen op te pakken. Om zoveel mogelijk onderduikers de kans te geven te ontkomen, passeerde hij eerst langs de huizen waar zeker niemand thuis was. Toch werd ook hij slachtoffer van de volkswoede tijdens de bevrijdingsdagen.

De toeschouwers van de bevrijdingsstoet te Kemmel werden op de hoogte gesteld van de gruwel van werkkampen als Buchenwald.

Voor de bouw van de V1-basissen in het Bardelenbos en in de Canadabossen door Russische gevangenen was veel water nodig. De Duitsers eisten daarom ook de watervaten op bij omliggende landerijen.

Het *Vergeldungswaffe* (V1) zaaide veel paniek. Deze onbemande straalvliegtuigen maakten een typisch sputerend geluid. Wanneer de brandstoftoevoer op een vooraf ingesteld tijdstip stopte, dook het vliegtuig omlaag, bij de inslag explodeerde de springkop.

De *feldkuche* van de Duitsers ontbreekt niet in de bevrijdingsstoet.

Hilariteit alom als ook de Führer in zijn Hoofdkwartier passeert.
De was hangt er opzichtig te wapperen.

Hitler wordt in de stoet in verschillende gedaanten uitgebeeld:
als ezel die een trap onder zijn achterste krijgt ... of als varken ... of als gevangene,
samen met zijn vriend Mussolini, in hun nieuw 'paleis'.

OPERATIE GUTT

Begin oktober 1944 voerde de regering een drastische muntsanering door: de operatie Gutt. Om de monetaire inflatie tegen te gaan, werd een grote geldhoeveelheid uit omloop gehaald. Op een klein bedrag na moest iedereen zijn bankbiljetten van 100 frank en meer inleveren.

De impopulaire maatregel was kop van jut in verschillende bevrijdingsstoeten, maar zorgde ook voor het snelle economische herstel van ons land. Een paar jaar na de Tweede Wereldoorlog werd reeds van het Belgisch mirakel gesproken.

Gutt is weg met de kluut.

In de bevrijdingsstoet te Elverdinge wordt minister van financiën Gutt voorgesteld met zware koffers geld.

Iedereen die zijn biljetten ging inleveren, ontving een ontvangstbewijs van de Kredietbank voor Handel en Nijverheid.

3000 fr. 12/12/44.

Ontvangen van den H *W. L. L. L.*
de som van Fr. *10.000* in biljetten van de Nationale
(in cijfers) Bank van België uit den omloop getrokken, die de belanghebbende
verklaart overeen te stemmen met zijn verdeling.

biljetten van	10.000
"	1.000
"	500
"	100

BETAALD
KREDIETBANK VOOR HANDEL EN NIJVERHEID

HANDTEEKING EN STEMPEL :
Lengeman, den *7/11* 1944.

ARDENNENOFFENSIEF

Op 11 november 1944 haalt België opgelucht adem. Het hele land is bevrijd! De inwoners van de Zuidelijke Westhoek zagen de bevrijders reeds in september verschijnen. In de herfst van 1944 was de Wehrmacht teruggedrongen tot de Duitse grens. De geallieerde opmars vertraagde door een mislukte doorbraak te Arnhem en de lange bevoorradingslijnen. De Duitse opperbevelhebber zag ruimte voor een verrassingsaanval. Op die manier hoopte Hitler om tot een aparte vrede in het Westen te komen en troepen vrij te maken voor de Sovjetopmars. Deze verrassingsaanval ging door in de Ardennen. Duitsland slaagde er in er troepen en materiaal te verzamelen zonder dat de geallieerde opperbevelhebber het in de gaten kreeg.

Op de ochtend van 16 december 1944 lanceerde de Duitse artillerie een urenlang bombardement op de geallieerde stellingen in de Ardennen. Door het slechte mistige weer (vandaar de naam Operatie Hebstnebel) konden de Amerikanen, die vooral overwicht hadden in de lucht, geen tegenaanval inzetten. Duitsland zette ook de nieuwe Koningstijger-tank in, die superieur was aan de VS-tanks. Toen Duitsland achter de VS-linies SS-troepen inzette in Amerikaanse uniformen, was de verwarring compleet. Toen de Amerikaanse elitedivisie 101 te Bastenaken omsingeld werd en er geëist werd dat ze zich zouden overgeven, kregen ze het legendarische 'Nuts' als antwoord van generaal McAuliffe. De strijd ging voort, ten koste van vele burger- en soldatenlevens. Ondertussen was de Duitse opmars vastgelopen langs de lijn Marche-en-Famenne, Stavelot en Elsenborn, waar Amerikaanse en Britse troepen een aaneengesloten front vormden.

Dankzij het initiatief van de eigenzinnige VS-generaal George Patton, die meer dan 100.000 voertuigen van het Saarland en de Elzas naar de Ardennen bracht, en de optrekkende nevel, kregen de geallieerde troepen weer het overwicht. België en de rest van de wereld kon opnieuw ademhalen. Tegen eind januari 1945 lag de frontlijn opnieuw waar ze begonnen was en konden de geallieerden hun bevrijdingstocht verderzetten.

BRONNEN

DOISE Domien (red.), *Oostvleteren, meer dan een dorp aan de IJzer*, Roesbrugge, 2015
KERSHAW A., *Het Ardennenoffensief*, Amersfoort, 2011

Citaat titelpagina: Interview Alexie Langsweirdt (°1934, Langemark)

Begin mei 1945 kunnen de inwoners opgelucht adem halen. Op 7 mei worden de documenten voor onvoorwaardelijke overgave van alle Duitse strijdkrachten ondertekend. Op 8 mei bereikt het nieuws de media en overal in Europa wordt spontaan gefeest. In Zonnebeke ging een geïmproviseerde stoet door de straten waarin de draak gestoken werd met Hitler. De stropop werd op het einde van de stoet tot groot jolijt van de menigte in brand gestoken.

V. DAG ZONNEBEKE 127

COÖRDINATIE EN SAMENSTELLING

Erfgoedcel CO₇

VORMGEVING

B.AD

WETTELIJK DEPOTNUMMER

D/2016/10.815/1

V.U. Wieland De Meyer, voorzitter CO₇,
p/a Bergstraat 24, 8950 Heuveland

Dit project was enkel mogelijk dankzij de samenwerking met Heemkring Aan de Schreve en partners uit de 7 gemeenten van de CO₇-regio. In de eerste plaats willen we iedereen bedanken die met ons aan tafel ging zitten om hun verhaal te doen. Het was een eer en een plezier om te luisteren naar al die grote en kleine verhalen.

Bedankt Alexie, Gaby, Maurice, Roger, Fernand, Willy, Roger, Georgette, André, Antoinette, Ivonne, Gerard, Madeleine, Godelieve, Marcella, Daniël, Christiane, Lucien, Marcel, Léa, Eddy, Irene, Michel, Lucien, Remi, Pierre, Simonne, Paula, Willy, Auguste, Marcel, Maria, Gerard, André, Aimé, Raoul, André, Maurice, Nelly, Emiel, Cyriel, Roger, Maria, Anna, Roland, Simone, Karel, Maurice, Hector, Walter, Michel, Henri, Jules, Gerard, Roger, Robert, Maria, Emile, Marie-Louise, Jerome, André, Simonne, George, Henri, Germaine en Roger. Ook willen we alle briefschrijvers bedanken die hun ervaringen op papier met ons deelden.

Zonder de vrijwillige inzet van de interviewers kon dit project niet tot stand komen. We willen uitdrukkelijk Ronny, Jozef, Paul, Dirk, Eric, Ludwich, Vera, Stijn, Guido, Robert, Antoon, Brigitte, Marcella, Frans, Marc, Willy, Gilbert, Eddy, Dirk, Paul, Georges en Martial bedanken voor de uren tijd die zij investeerden in het voorbereiden, interviewen en uittypen van de verhalen. Bedankt aan Karel en Lieze om deze vrijwilligers in te wijden in de wonderse wereld van de interviewtechnieken.

Ook de uren camera- en montagewerk mogen niet vergeten worden. Luc wrong zich soms letterlijk in bochten voor een mooi beeld en Simon liep als een volleerd acteur het beeld binnen om interviews af te nemen en de geschiedenis van de regio samen met de specialisten te ontdekken. Dankzij de kennis van Willy, Ivan, Marc, Patrick, Walter, Tijs, Luc, Johan, Jean-Pierre, Johan, Stef, Georges, Herman, Dirk en Wouter kon deze brochure aangevuld worden met unieke artikels, anekdotes en beelden.

Alle afbeeldingen en krantenartikels zijn te vinden op 'WESTHOEK verbeeldt' (www.westhoekverbeeldt.be) m.u.v.:

Kaart Slag bij Passendale (p. 17) – Memorial Museum Passchendaele 1917; Foto's van archeologische vondsten Oostvleteren (p. 20 - 22) – Monument Vandekerckhove nv.; Nota's (kattebelletjes) betreffende de opvangadressen van oorlogsvluchtelingen (p. 24-25), affiche spionage (p. 24), affiche Winterhulp (p. 53), affiche tewerkstelling (p. 82) – Stadsarchief Poperinge; Pachareclame (p. 59) – Archief Heemkring aan de Schreve; Afbeeldingen en documenten i.v.m de scouts (p. 58 - 60) – Scoutsarchief Sint Martinusgroep Stadsarchief Ieper; Hitler op de Kemmelberg (p. 68-69) – Gemeente Heuveland; Oproepingsbevel Georges Wydhooge (p. 86) – Privécollectie Gilbert Wydhooge; Postkaart uit Kläden (p. 86) – Privécollectie Maurice Vanthomme; Foto kapel Hollebeke (p. 88) – Privécollectie Vera Lannoo; Kaart ontsnapingsroutes (p. 97) – Archief National Museum US Air Force; Foto's opgraving Lancaster Poelkapelle (p. 103) – Privécollectie Dirk Decuyper; Documentatie Zwarte Zondag Beselare (p. 106) – Privéarchief Dr. Roger Deberdt; Foto V2 (p. 112) – Particuliere Collectie Kurt Ivens (Digitale Collectie EGC Waasland); Foto archiefstukken Krankenschwester (p. 113) – Archief Vleteren; Foto's begraafplaats Krankenschwester (p. 114) – Privécollectie Tijs Goethals. Van deze beelden behoort het copyright toe aan de eigenaar van de collectie of de instelling die de documenten, foto's en/of archiefstukken beheert.

AFBEELDING COVER: Watouse kinderen vieren de bevrijding op de jeep van een Engelse sergeant. Privécollectie, 'WESTHOEK verbeeldt'. – AFBEELDING DVD: De oorlog zit een groep vluchtelingen in Beauraing op de hielen. Collectie Peter Taghon.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

**Krijg je niet genoeg van de geschiedenis, verhalen en beelden uit de Tweede Wereldoorlog.
Neem dan ook een kijkje op tweedewereldoorlog.wordpress.com.**

In 2015 werd de start van de Tweede Wereldoorlog herdacht. 75 jaar daarvoor brak voor de tweede keer die eeuw een oorlog uit die heel Europa in zijn greep had. Ook in België en de Zuidelijke Westhoek liet de bezetting zich voelen. Velen herinnerden zich de gruweldaden van de Duitsers uit de Eerste Wereldoorlog en hielden zich gedeisd om hun eigen hachje te redden. Anderen gingen actief in het verzet. De kinderen liepen er tussen, hoorden verhalen en beleefden avonturen.

Tijdens het herinneringsjaar 2015 gingen tientallen vrijwilligers op stap om deze getuigen te interviewen. Ze vertelden over hun dagelijks leven en hun angsten en herinneren zich levendig de opwinding als de stem van Jan Moedwil door de radio klonk met recent nieuws uit onbezet gebied.

De getuigenissen vormen de basis voor deze publicatie. De geschiedenis van het internationaal conflict wordt geïllustreerd met verhalen en beelden uit de Zuidelijke Westhoek. Het leven aan het front tijdens de achttiendaagse veldtocht, de bezetting en het dagelijks leven met Duitse soldaten komen aan bod. Ook de soms schrijnende verhalen van de tewerkstelling in Duitsland en de heldendaden van het verzet herinneren de getuigen zich nog levendig. Een selectie van de verhalen en unieke Tweede Wereldoorlog-locaties werden verzameld op een dvd.

MEER INFO

www.erfgoedcelco7.be/NL/WOII

tweedewereldoorlog.wordpress.com

**EEN PROJECT VAN ERFGOEDCEL CO,
HEEMKRING AAN DE SCHREVE EN
PARTNERS UIT DE 7 GEMEENTEN VAN
DE ZUIDELIJKE WESTHOEK.**

